Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

LT
C serija

C/2024/4658

2024 8 9

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

Bepiločių orlaivių gamybos pramonė. Atvejo tyrimas – įvairių politikos priemonių, kurias taikant siekiama didinti Europos strateginį savarankiškumą, rezultatai strateginiame sektoriuje

(nuomonė savo iniciatyva)

(C/2024/4658)

Pranešėjas: **Panagiotis GKOFAS**

Bendrapranešėjis: **Patrice François CHAZERAND**

Patarėjai:	Dimitris BIMPAS (III grupės pranešėjo) Bastien MANCINI (1 kat. bendrapranešėjo)
Plenarinės asamblėjos sprendimas	25.1.2023
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnis 2 dalis
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija
Priimta skyriuje	15.5.2024
Priimta plenarinėje sesijoje	30.5.2024
Plenarinė sesija Nr.	588
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	197 / 0 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Beprecedentis bepiločių orlaivių (dronų) naudojimo konfliktų metu mastas rodo tai, kad reikia skubiai toliau plėtoti vieningą Europos pramonės politiką, kuri apimtų kolektyvines inovacijas, partnerystę ir tinkamą reguliavimą pagrindiniuose pramonės sektoriuose, taip pat tai, kad reikia sąmoningos integracijos ir vyriausybių ir pramonės sektorių tarpusavio bendradarbiavimo pastangų, kad būtų užtikrintas ES pirmavimas pasaulyje.

1.2. Europos bepiločių orlaivių strategijos susiejimas su Europos gynybos pramonės strategija ir Europos gynybos technologinės ir pramoninės bazės (EGPTB) integravimas siekiant remti aukštos kokybės ir pajėgumų dronų gamybą šalies viduje yra labai svarbūs siekiant Europos nepriklausomumo ypatingos svarbos srityse.

1.3. Pastarojo meto įvykiai mūšio lauke (Ukrainoje, Artimuosiuose Rytuose) rodo, kad dronai dėl jų sudėtinių dalių, programinės įrangos ir paramos tinklų optimalios ir struktūruotos integracijos gali atlikti lemiamą vaidmenį.

1.4. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) ir toliau pasisako už bendradarbiavimo gerinimą ir inovacijas, taip pat teisės aktų, pavyzdžiui, DI akto ir Lustų akto, panaudojimą siekiant didinti strateginį savarankiškumą ir stiprinti nacionalinį saugumą bei ekonomikos augimą.

1.5. EESRK pabrėžia, kad karinių ir civilinių MTP suderinamumo poreikis tik didės, nes dronai bus labiau automatizuoti, juose bus naudojama daugiau mašininio mokymosi ir dirbtinio intelekto (DI). Kaip rodo Dronų lyderių grupės ataskaita, reikia plėsti įvairių sektorių technologinius ir administracinius ryšius, nesumažinant civilinių ir karinių technologijų MTP skiriamo biudžeto. EESRK pritaria derinimo keliui, kuriuo būtų galima supaprastinti dvejopo naudojimo taikomųjų programų kūrimą, padidinti veiksmingumą ir suderinamumą.

1.6. Strateginės Europos dronų technologijų veiksmų gairės turi esminės reikšmės ypatingos svarbos dronų technologijoms ir dvejopo naudojimo dronų sistemoms, kad būtų užtikrintas struktūruotas požiūris į dronų technologijų pažangą.

1.7. Reikėtų nuodugniai apsvarstyti galimybę finansiškai remti galimas investicijas į dronų gamybą ir tiekimo bei vertės grandinių integravimą. Konkrečiai, EESRK pažymi, kad Europos dronų rinkoje veikia MVĮ, kurios trokšta tikrumo, kurį suteikia nuolatinis viešųjų pirkimų srautas ir specialios finansavimo schemos, pritaikytos MTP remti. Didesnis konkurencijos politikos lankstumas turėtų padėti išplėsti galimybes naudotis valstybės pagalbos programomis.

1.8. Siekiant paspartinti Dronų strategijos 2.0 įgyvendinimą, siūlomi keli veiksmai.

— Nors reglamentą dėl „U-Space“ sudėtinga įgyvendinti, bepiločių orlaivių sistemų (UAS) naudotojams jo svarba yra didžiulė. Labai reikia, kad šie nauji reglamentai būtų suprantami vienodai.

— ES turėtų aktyviau dalyvauti pasauliniu lygmeniu, visų pirma sertifikavimo procedūrų srityje.

— Labai svarbu, kad visuomenė pritartų inovatyvioms oro judumo operacijoms: ES parama gali sustiprinti bendrą aviacijos ekosistemą, prisidėti prie jos augimo ir tvarumo.

1.9. Konkrečioje strategijoje taip pat turėtų būti atsižvelgiama į naujausius pasiekimus ir poreikius civilinės saugos, sveikatos priežiūros paslaugų teikimo, klimato kaitos poveikio ir konkurencingumo žemės ūkio, transporto ir logistikos sektoriuose.

1.10. EESRK remia visas viešojo ir privačiojo sektorių suinteresuotųjų subjektų iniciatyvas centriniu ir regioniniu lygmenimis, kuriomis pirmiausia orientuojamasi į dronų naudojimo mokymo ir švietimo plėtimą ir atsakingo bei saugaus dronų naudojimo ir jų paslaugų kultūros kūrimą, tuo padidinant visuomenės pasitikėjimą ir informuotumą.

1.11. ES taip pat turėtų būti pasirengusi parengti konsoliduotą strategiją dėl bendro gynybos nuo bepiločių orlaivių skėčio sukūrimo, kad būtų galima kovoti su daugybine rizika, susijusia su hibridinėmis grėsmėmis, teroristiniais veiksmais, kitų valstybių agresija ir net piktnaudžiavimu civilių lygmeniu.

2. **Nuomonės aplinkybės, įskaitant atitinkamą pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto**

2.1. Nors yra dronų, galinčių judėti oru, žeme, vandeniu ir po vandeniu, šioje nuomonėje aptariami dronai gali būti laikomi bet kokiomis oro sąlygomis veikiančiais, įvairios paskirties, palyginti nebrangiais nepilotuojamais skraidančiais aparatais, galinčiais stebėti, prižiūrėti ir efektyviai valdyti įvairius tinklus ir sistemas, sudaryti sąlygas tiksliajam ūkininkavimui, užtikrinti greitą pristatymą į namus bet kurioje vietoje, atlikti gelbėjimo operacijas nepalankiomis sąlygomis ir t. t. Juose naudojamos įvairios pažangiausios technologijos: mažos delsos belaidis ryšys, lengvos kompozicinės medžiagos, didelio našumo elektros varikliai, dirbtinio intelekto valdikliai ir t. t.

2.2. 2022 m. Europos dronų strategijoje 2.0 pirmenybė teikiama saugios ir veiksmingos dronų ekosistemos kūrimui. 2023 m. birželio mėn. Europos Komisijos bendrame komunikate dėl Europos ekonominio saugumo strategijos ([1]) pasiūlyta bendra ekonominio saugumo sistema, kurioje daugiausia dėmesio skiriama ES pramonės pajėgumams plėtoti, jų konkurencingumui didinti ir ekonominei nepriklausomybei svarbiausiose ir strateginėse srityse stiprinti.

Nuo 2019 m. bepiločiai orlaiviai visoje ES naudojami laikantis reglamentų 2019/947 ir 2019/945. Pirmenybę teikiant saugai, 2020 m. buvo priimti trys įgyvendinimo reglamentai dėl sistemos „U-space“ – jais siekiama spręsti bepiločių orlaivių oro eismo valdymo sistemos klausimus.

([1]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/IP_23_3358.

2.3. EESRK pažymi, kad nors per pastaruosius 30 metų bepiločiai orlaiviai buvo naudojami gynybai, Europa neturi pakankamų karinių bepiločių orlaivių pajėgumų, tuo tarpu Ukrainoje ir Artimuosiuose Rytuose pigūs, suprekinti bepiločiai orlaiviai sėkmingai numuša brangiai kainuojančias raketas su pažangiausiomis technologijomis. 2024 m. kovo mėn. priimtoje Europos gynybos pramonės strategijoje pabrėžiama, kad pajėgumų sparčiai padidinti ir pasiekti masinę bepiločių orlaivių gamybą plėtojimas gali būti laikomas svarbiu ES pasirengimo gynybai didelio intensyvumo konfliktų atveju elementu. Nepaisant pagirtino Komisijos ryžto siekti civilinės, gynybos ir kosmoso pramonės sinergijos, sunku įsiskverbti į sritį, kuri dažnai priskiriama valstybių prerogatyvai. Tačiau tai yra svarbiausias Europos dronų ekosistemos konkurencingumo ir Sąjungos gynybos pajėgumų sėkmės veiksnys. Gausėjant didelio intensyvumo konfliktų ES nebeturi pasirinkimo – Komisija turi prašyti valstybių narių ginkluotųjų pajėgų, laikantis tinkamo viešųjų lėšų panaudojimo principų, iš Europos tiekėjų pirkti nebrangią, kokybišką gynybos įrangą ir pajėgumus, kurie būtų pritaikyti mūsų naujajai strateginiai aplinkai. Tai primygtinis ir skubus poreikis siekiant skatinti gyvybingą Europos gynybos pramonę.

2.4. Dėl bepiločiams orlaiviams būdingo ekonominio efektyvumo EESRK primygtinai rekomenduoja dronų sektorių traktuoti kaip specialiai pritaikytos viešosios paramos skyrimo bandomąjį atvejį. Šiuo metu Europoje išsibarsčiusi gyvybinga nedidelių, bet labai inovatyvių ir pažangių rinkos dalyvių ekosistema, nesant pakankamo dydžio rinkos, pagrindinius komponentus dažniausiai įsigyja užsienyje. Be to, dronų gamyboje vyksta du esminiai pokyčiai: nepilotuojamos transporto priemonės pakeičia pilotuojančius žmones, nes dirbtinis intelektas padidina tokių priemonių rezultatyvumą, o plataus masto ginklų suprekinimas mažina efektyvių ginklų sistemų kainas. ES turi padėti Europos pramonei pasinaudoti šiuo dideliu dvejopų galimybių suteiktu pagreičiu ir padidinti savo konkurencingumą pasaulyje: ant kortos pastatyta tiek civilinė, tiek karinė Europos ateitis. Dronai bus geras išbandymas vykdant bendrus ES viešuosius pirkimus, kurie iki šiol vyko nelabai sėkmingai. Sklandus tarpvalstybinis koordinavimas padės visiškai integruoti bepiločių orlaivių rinką į bendrąją rinką. Jei šis tikslas pasirodytų pernelyg plataus užmojo, EESRK rekomenduoja, kad laikantis PESCO dvasios, Komisija skatintų norinčiųjų dalyvauti koalicijas. Tokiu būdu galėtų atsirasti savotiškas *dronų „Airbus“*. Praėjusio amžiaus 8-ajame dešimtmetyje kilusios problemos taip pat kėlė nerimą, o rezultatai buvo tikrai įkvepiantys. Reikėtų atmesti kandidatus, kurie nepritaria žaliajam efektyvumui, poveikio klimatui neutralumui, darbo teisės aktų laikymuisi ir demokratinėms vertybėms.

3. **Bendrosios pastabos**

3.1. Didelė geopolitinė įtampa Europos periferijoje išryškino didėjantį netikrumą, todėl reikia skubiai persvarstyti pavojingą ekonominę ir politinę priklausomybę ir politikos prioritetus ES lygmeniu.

3.2. Neseniai priimtose EESRK nuomonėse ([2]) daug dėmesio skiriama poreikio plėtoti iniciatyvas siekiant strateginio savarankiškumo ir ypatingos svarbos infrastruktūros užtikrinimo, kartu didinant pramonės sektoriaus konkurencingumą, ypač skaitmeninių ir kosmoso technologijų srityje, suderinimui, o kitose nuomonėse ([3]) pabrėžiama dvejopos civilinio, karinio ir skaitmeninio sektorių sinergijos svarba, nagrinėjami strateginio savarankiškumo, tvarumo, suverenumo ir ypatingos svarbos nepriklausomumo tikslų įgyvendinimo būdai. Mokslininkas Paul Timmers neseniai paskelbtame leidinyje ([4]) teigė, kad „strateginį savarankiškumą sudaro pajėgumai, gebėjimai ir kontrolė priimant sprendimus ir imantis veiksmų dėl esminių mūsų ekonomikos, visuomenės ir demokratijos aspektų. Iššūkis – pritaikyti politikos formavimą prie geopolitikos ir technologijų tikrovės“.

3.3. EESRK mano, kad bepiločiai orlaiviai yra dvejopo naudojimo gaminiai. Europos Komisija pripažįsta, kad „todėl jie turėtų padėti siekti tikslų, kurie nustatyti ne tik Darnaus ir išmanaus judumo strategijoje, bet ir 2020 m. vasario mėn. priimtame Civilinės, gynybos ir kosmoso pramonės sinergijos veiksmų plane, į kurį įtrauktas ES bepiločių orlaivių technologijų pavyzdinis projektas“. EESRK remia Komisijos pasiryžimą užtikrinti, kad „[būtų] sistemingai nustatomos civilinio ir gynybos pramonės sektorių sąsajos ir naudojamasi jų galimybėmis. Jos padidins Europos pramonės konkurencingumą ir strateginį Europos savarankiškumą, nes valstybės narės galės remtis konkurencinga Europos kilmės dronų technologija“.

([2]) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl bendro komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „Europos ekonominio saugumo strategija“ (JOIN(2023) 20 final) (OL C, C/2024/2489, 2024 4 23, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2489/oj).

([3]) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Civilinės, gynybos ir kosmoso pramonės sinergijos veiksmų planas“ (COM(2021) 70 final) (OL C 374, 2021 9 16, p. 66).

([4]) https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-45304-5_36.

3.4. Kuriant bepiločius orlaivius, skirtus atgrasyti nuo tam tikrų neišprovokuotų veiksmų arba duoti jiems atkirtį, pavyzdžiui, teroristinių išpuolių, biologinių ginklų ir individualaus ar grupinio smurto atvejais, taip pat reikėtų atsižvelgti į hibridinius išpuolius, grėsmes ir nekonvencines karybos formas.

3.5. EESRK taip pat pritaria Europos Komisijos požiūriui pritaikyti bepiločių orlaivių naudojimo reglamentavimo sistemą laikantis principo pirmiausia – saugumas. Todėl informuotumo didinimo kampanijos turi būti orientuotos į vietos ir regionų valdžios institucijas ir gyventojus, siekiant juos informuoti apie bepiločių orlaivių naudojimo naudą ir didinti visuomenės pasitikėjimą skaitmeninėmis technologijomis.

3.6. Bepiločių orlaivių naudojimo viešojoje erdvėje valdymas ir konceptualizavimas buvo iš esmės atskirti: lengvas, saugaus naudojimo civiliniame transporte ir laisvalaikio reikmėms skirtas reguliavimas; sudėtingos taisyklės ir susaistytos technologijos karinėms reikmėms. Europai, kurią nepasirengusią užklupo karas Ukrainoje, reikia skubiai stiprinti masto ekonomiją ir dvejopą sinergiją, kad, pradedant geresniu koordinavimu Europos Komisijoje, ji sustiprintų savo gynybą.

3.7. Kadangi konkurencingai kiekvieno dronų komponento gamybai vietos lygmeniu svarbus mastas, EESRK ragina imtis skubių veiksmų ir taikyti politikos priemones, susijusias su dronų gamyba ir pakankamo neapdorotų skaidinių, puslaidininkių, lustų rinkinių ir variklių, reikalingų dronams surinkti, kiekio užtikrinimu; šios vietoje pagamintos dalys pakeis importuojamas ir sumažins kritinę priklausomybę nuo žaliavų. Nors apskritai ES turėtų remti valstybių narių pastangas didžiąją dalį savo biudžeto skirti įrangos ir sistemų įsigijimui iš Europos tiekėjų, Europos dronų pramonės būklė tiesiogiai priklauso nuo to, kiek stiprios ir savarankiškos bus didelio poveikio technologijos (nuo elektros variklių iki kompozicinių medžiagų ar dirbtinio intelekto).

3.8. Karinių pajėgumų stiprinimas: jei „Europos karinės paskirties dronų pajėgumai vis dar išvystyti mažiau nei kituose pasaulio regionuose, nors plačiai pripažįstama, kad karinės paskirties dronai galėtų prisidėti prie būsimo strateginio Europos savarankiškumo“, dronų technologijų projektavimas, gamyba ir naudojimas kariniame sektoriuje turėtų būti pažangesni ir atidžiai stebimi.

3.9. Dėl mūsų vidaus rinkos susiskaidymo dauguma į dronus montuojamos elektronikos įrangos gaminama ne Europoje. Šiuo metu Europos įmonės perka komponentus iš pardavėjų, kurie nežino, iš kur ši elektronikos įranga yra kilusi. Šiuo požiūriu EESRK palankiai vertina 2024 m. sausio 24 d. Komisijos komunikate „Europos ekonominio saugumo didinimas. Penkios naujos iniciatyvos“ vartojamas griežtas formuluotes, siekiant įspėti dėl „įvair[ių] veiksm[ų], kuriais galėtų būti siekiama kištis į teisėtus suverenius ES ir jos valstybių narių pasirinkimus arba kitaip siekiama santykiuose su ES naudotis ekonomine priklausomybe kaip ginklu“.

3.10. EESRK pritaria tam, kad Komisija daug dėmesio skiria standartams ir sąveikai. Verta paremti 15 pavyzdinį veiksmą (daugiašalis procesas, kuriuo siekiama „derinti taikymo civiliniais ir kariniais tikslais sertifikavimo reikalavimus su EASA nustatytais reikalavimais, kartu atsižvelgiant į karinius ypatumus ir esamus karinius sertifikavimo standartus“) ir 16 pavyzdinį veiksmą („naujus standartinius civilinių skrydžių scenarijus, kuriais būtų galima sudaryti palankesnes sąlygas atitinkamiems karinio naudojimo atvejams“).

3.11. EESRK pritaria Komisijai, kad „kurdama pažangiausiomis technologijomis grindžiamus dronus, atitinkančius aukštesnius kibernetinio saugumo reikalavimus, ypač atvirojoje ir specialiojoje skrydžių kategorijose, ES pramonė galėtų įgyti konkurencinį pranašumą“.

3.12. Ekonominis ir žaliasis efektyvumas reikalauja palaipsniui pakeisti žmogiškąjį veiksnį ir brangią aviacijos techniką (sraigtasparnius ar orlaivius) reaguojant į skubias krizes. Vertinant bendresniu lygmeniu dronai yra labai svarbūs greitai ir sveikai žaliajai pertvarkai – nuo nuolatinės ypatingos svarbos infrastruktūros objektų stebėsenos iki vaistų ar siuntų pristatymo, teisėsaugos ir viešosios tvarkos užtikrinimo.

3.13. Skatinant koordinuotą MTP skaitmeninių technologijų ir kosmoso bei dronų pramonės srityse, bus sukurtos naujos priemonės, kurių skaičius, tikėtina, eksponentiškai augs (pasak „Drone Industry Insights“ ([5]), iki 2030 m. dronų rinka viršys 50 mlrd. EUR) ir bus padidintas Europos technologinis savarankiškumas, jei griežtai įgyvendinamos taisyklės užkirs kelią technologijų nutekėjimui ne ES subjektams.

([5]) *Global Drone Market Report 2023-2030*, https://droneii.com/product/drone-market-report.

3.14. Kadangi ES mano, kad dronų gamyba vietos lygmeniu yra suverenumo ar strateginio savarankiškumo klausimas, EESRK rekomenduoja ne tik vykdyti bendrus viešuosius pirkimus, aprašytus 3.5 punkte, bet ir teikti subsidijas ES gamintojams, taip pat ir palyginti žemų technologijų gaminiams, pavyzdžiui, elektros varikliams, ir skatinti tarpvalstybinę plėtrą. Masto didinimas iš tiesų yra vienintelis būdas vietos gamintojams konkuruoti su trečiosiomis šalimis, todėl vienintelis sprendimas Europos kariuomenėms yra pirkimus vykdyti vietoje visoje su dronais susijusioje vertės grandinėje.

3.15. Dronų gamintojų produktų linija apima įvairius gaminius – nuo lengvų žaislų iki 10 tonų sveriančių skraidančių bombonešių. Tai apsunkina klasifikavimą, tačiau EESRK pritaria Komisijos taikomam į naudojimą orientuotam požiūriui.

3.16. EESRK visiškai pritaria 9 pavyzdiniam veiksmui, susijusiam su Komisijos ketinimu „toliau teikti finansavimą dronų moksliniams tyrimams bei inovacijoms ir dronų integravimui į oro erdvę pagal programą „Europos horizontas“ ir iš Europos gynybos fondo“. Konkrečiau, taip pat verta remti 10 ir 11 pavyzdinius veiksmus, susijusius su galimu esamos finansavimo ir (arba) finansavimo sistemos pakeitimu.

3.17. Norint pasinaudoti aukštųjų technologijų taikymo ir svarbiausiųjų žaliavų pirkimo persidengimu, labai svarbu sutelkti įvairias finansavimo sistemas, kad būtų galima gaminti inovatyvias prekes, o įprastinius skrydžius ir vežimą (pilotuojamus skrydžius, sraigtasparnius) pakeisti dronais ir bepiločiais skrydžiais. Todėl turėtų būti sudarytos sąlygos pasinaudoti įvairiomis galimybėmis ir mechanizmais, pasitelkiant standartizuotas finansavimo rūšis, priemonę „Next Generation EU“ ir nacionalinius atsparumo didinimo ir ekonomikos gaivinimo fondus arba pritaikytas Europos investicijų banko finansines priemones ar ES projektus.

3.18. EESRK pripažįsta, kad dronų gamybos plėtra ir platus jų naudojimas turi būti susijęs su mokymo ir švietimo programų peržiūra. Konkretaus turinio kursai (panašūs į kursus, skirtus vairuoti automobilius ar vesti laivus) gali būti naudingi mažinant vietos gyventojų, įskaitant specialistus (pašto darbuotojus, transporto naudotojus ir kt.), darbuotojų, piliečių, valdžios pareigūnų ir net karinių pajėgų atstovų, žinių spragas.

3.19. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti atsakingo ir saugaus dronų ir jų teikiamų paslaugų naudojimo kultūrai ir visuomenės pasitikėjimui, kaip nurodyta 4 pavyzdiniame veiksme, nes tai leistų optimaliai naudoti dronus atsižvelgiant į atitinkamą aplinką. Vietos arba nepriklausomoms valdžios institucijoms turėtų būti leidžiama pritaikyti sistemą naudoti saugomose teritorijose, miškuose ir ežeruose bei jautriuose objektuose. Siekiant sumažinti tam tikrą piktnaudžiavimo pavojų, reikėtų išnagrinėti geriausią panašių priemonių, pavyzdžiui, riedučių ir (arba) dviračių, elektrinių paspirtukų naudojimo praktiką.

Transporto ir logistikos sektoriai

3.20. Darbuotojams ir mažoms įmonėms reikia paramos, kad jie galėtų reaguoti į perėjimo prie automatizuoto transportavimo, prekių pristatymo ir kt. poveikį. Esant kritiniam persidengimui dronų pramonė turi galimybių naujiems prototipams ir technologijoms taikyti orlaivių ir erdvėlaivių pramonės masto modeliavimą ir realią bandymo aplinką, tokiu būdu pašalinant riziką žmonėms ir sumažinant eksperimentavimo kaštus.

Sveikatos apsauga

3.21. Turėtų būti sukurta konkretaus turinio investicijų politika, skirta pritraukti finansavimą ir dronų konstruktorius kuriant priemones, palengvinančias nuotolinę diagnostiką ir medicininių medžiagos, vaistų bei medicininių tyrimų gabenimą į kaimo, užjūrio ir tolimas vietoves.

Aplinkos apsauga ir civilinė sauga

3.22. ECHO GD dalyvavimas kuriant specialiai pritaikytus dronų produktus, skirtus stichinių nelaimių prevencijai, stebėsenai ir vertinimui, yra labai svarbus. Tam reikės valstybių narių bendrų priemonių ir suderintų procesų aplinkos apsaugos (pvz., vandens, triukšmo, atliekų ir oro taršos) ir gyvūnų apsaugos ir civilinės saugos srityse.

3.23. Dronų rinkos plėtra turi atitikti žaliąjį kursą ir žiedinės ekonomikos prioritetus, nustatytus Europos teisės aktuose ir politikoje.

Socialinė atsakomybė ir BDAR

3.24. EESRK pripažįsta, kad piliečių pasitikėjimas skaitmeninėmis technologijomis visada didėja dėl aiškių žmogaus teisių ir privatumo apsaugos taisyklių ir gairių. Šiuo požiūriu gera pradžia yra bepiločių orlaivių skraidinimo elgesio kodeksas ir EASA mokomieji vaizdo įrašai ([6]), kuriuos verta plėsti ir jais remtis pasitelkiant socialinio dialogo partnerius ir pilietinę visuomenę.

4. **Konkrečios pastabos**

4.1. Europos dronų politikos strategijoje dronų pramonė neturėtų būti laikoma išskirtinai aukštųjų technologijų ar karinių ekspertų prerogatyva. Daugelyje civilinių sričių, pavyzdžiui, pašto paslaugų, viešųjų darbų, pristatymo, meno ir kino, bepiločiai orlaiviai nepastebimai tampa kasdienybe. Jie padėjo mums pažvelgti naujai į gamtą, miesto ir kaimo plėtrą, mūsų istorinį ir kultūrinį paveldą.

4.2. Taip pat EESRK negali nepritarti Komisijos lūkesčiams ([7]), kad „dronų ekosistemoje bus galima kurti darbo vietas, skatinti ir saugoti Europos technologines žinias ir užtikrinti visos ES ekonomikos augimo galimybes, taip sudarant sąlygas Europos įmonėms, įskaitant naująsias MVĮ, augti ir klestėti kaip pasaulio lyderėms“.

4.3. Žemės ūkio sektorius turėtų gauti daugiau naudos iš diegiamų dronų technologijų, skirtų stebėti ir vertinti oro sąlygas, derliaus nuėmimo galimybes, nustatyti žalą ir vandens naudojimą bei vertinti našumą.

4.4. Aukštos kvalifikacijos darbuotojai ir mokslininkai, ypač moterys, turėtų būti skatinami dalyvauti bendruose MTP projektuose dronų gamybos srityje ir mokomi, kaip jais prekiauti socialiai atsakingai. ES dotacijomis turėtų būti remiami technikos universitetų MTP institutai, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama dronų MTP, taip pat ES įmonės, plėtojančios susijusias technologijas, tais atvejais, nepriklausomai nuo to, ar esama akademinio bendradarbiavimo su MTP institutais ar universitetais už ES ribų.

4.5. EESRK taip pat sutinka, kad „[d]ronų paslaugos turėtų būti propaguojamos remiantis įtraukumu, įperkama prieiga ir tvarumu – jos negali būti skirtos tik keliems turtingiesiems“. Tačiau šio kilnaus tikslo nepavyks pasiekti be tinkamos paramos gamintojams.

4.6. Kalbant apie institucinį koordinavimą ir demokratinių vertybių apsaugą, EESRK pabrėžia, kad dronų naudojimo reglamentavimo sistema yra labai svarbi, kad nekiltų pavojus žmonių demokratinėms teisėms. Vyriausybėms ir privatiems savininkams turėtų būti uždrausta piktnaudžiauti dronais taip, kad būtų slopinamos demokratinės teisės. Todėl reikėtų reglamentuoti teisminių ir nepriklausomų institucijų dalyvavimą priimant sprendimus dėl dronų naudojimo viešojo intereso tikslais.

Briuselis, 2024 m. gegužės 30 d

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Oliver RÖPKE

([6]) https://www.easa.europa.eu/lt/light/topics/flying-drone-how-be-safe-drone-pilot.
([7]) https://transport.ec.europa.eu/system/files/2022-05/Drone_Leaders_Group_Report_2022-04-26.pdf.